

ÚVOD

Od dob Marie Terezie až do současných dnů tvoří nedílnou a podstatnou součást života dětí žijících na našem území nejenom každodenní radosti a strasti, které toto období dětem přináší, ale i povinnost navštěvovat základní školu. Zatímco dnes se jeví dostupnost základního vzdělání v českém jazyce jako naprosto samozřejmá záležitost, nad kterou se zamyslí jen málokdo, v naší historii se jednalo o citlivou otázku vyvolávající mnoho konfliktů. Požadavek Jana Amose Komenského ze 17. století o vedení vyučování v mateřském jazyce se od vzniku povinné školní docházky v českém prostředí jen těžce prosazoval. Bylo to vlivem mnoha okolností, které byly utvářeny obecným politickým, hospodářským či kulturním vývojem našeho státu. Jednu z kapitol tohoto „zápasu“ o prosazení možnosti vzdělávat české děti v jejich mateřském jazyce tvoří i české menšinové školy v období první Československé republiky.

Ty v této době vznikaly zejména v pohraničních oblastech, kde vedle sebe žili převážně obyvatelé německé a české národnosti, přičemž německé obyvatelstvo to české početně značně převyšovalo. Zatímco v období Rakouska-Uherska úřady k žádostem o zřízení české školy byly nejednou hluché a mnohé české děti se musely spokojit s výukou v německém jazyce, vznik Československa s sebou přinesl svěží vzduch slibující i nové naděje pro změnu dosavadního stavu.

Právě naplňování těchto nadějí sleduji v této knize. Konkrétněji řečeno, předmětem textu je české menšinové školství v období první Československé republiky. Jedná se přitom o téma, kterému věnuji pozornost již od svého bakalářského studia, kdy jsem se s problematikou menšinového školství setkal poprvé. Mou fascinaci tímto tématem lze přitom vysvětlit velmi jednoduše. Mým rodištěm je Ústí nad Labem, tedy jedna z oblastí, ve kterých české menšinové školy vznikaly. Zájem o historii města, ve kterém jsem prožil dětství, společně s mou zvědavostí

a studiem oborů historie a pedagogiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (FF MU) mě nakonec dovedl až k vratům Archivu města Ústí nad Labem AmUL, kde jsem zjistil, že materiály týkající se menšinových škol byly od svého založení do archivu v podstatě nedotčeny. Téma dosud nebylo nikým zpracováno. Předemnou se tak rázem otevřela pomyslná neprozkoumaná země, „kde žijí draci“. Nebylo tedy nic jednoduššího než se dobře vystrojít potřebným vybavením a vydat se na dlouhou, místy strastiplnou, ale v konečném důsledku velmi zajímavou cestu.

Konkrétním cílem publikace je prozkoumat a popsat každodenní život českých obecných menšinových škol v politickém okrese Ústí nad Labem v letech existence první Československé republiky. Při své „výzkumné cestě“ jsem přitom zvolil přístupy makro- a mikrohistorie. České menšinové školy sleduji tedy nejenom v širších celospolečenských souvislostech, ale i na základě poznání každodenního života těchto škol. Vedle těchto méně využívaných přístupů jsem se ovšem dále „vystrojil“ tradičními metodami historického výzkumu a v některých případech i méně tradičním přístupem vizuální historie.

Výsledky mé „cesty“ předkládám v pěti hlavních kapitolách. Po nezbytném teoreticko-metodologickém vymezení problematiky v dalších třech kapitolách zachycuji celospolečenský vývoj v období první republiky, který ovlivňoval každodenní život zkoumaných škol. Zajímám se zejména o výchozí pozice nově ustanoveného státu, důležité pro jeho další vývoj a česko-německé vztahy, které v životě českých škol v pohraničních oblastech hrály jednu z významných rolí. Ve třetí a čtvrté kapitole se soustředím na problematiku školství v první republice s důrazem na jeho specifickou část – menšinové školství. Následující pátá kapitola je zaměřena na konkrétní menšinové školy v politickém okrese Ústí nad Labem. Vedle seznámení s vývojem tohoto okresu se dále věnuji tématu zřizování těchto škol, učitelům, kteří na školách vyučovali, vyučování a žákům. Knihu pak zakončuji kapitolou, ve které sleduji vztah těchto škol s obcemi, v nichž školy fungovaly. V závěrečné kapitole poté propojuji poznatky o školách z ústeckého okresu s širším celospolečenským vývojem a naznačuji možnosti dalšího výzkumu i jeho úskalí, čímž celou knihu uzavírám.